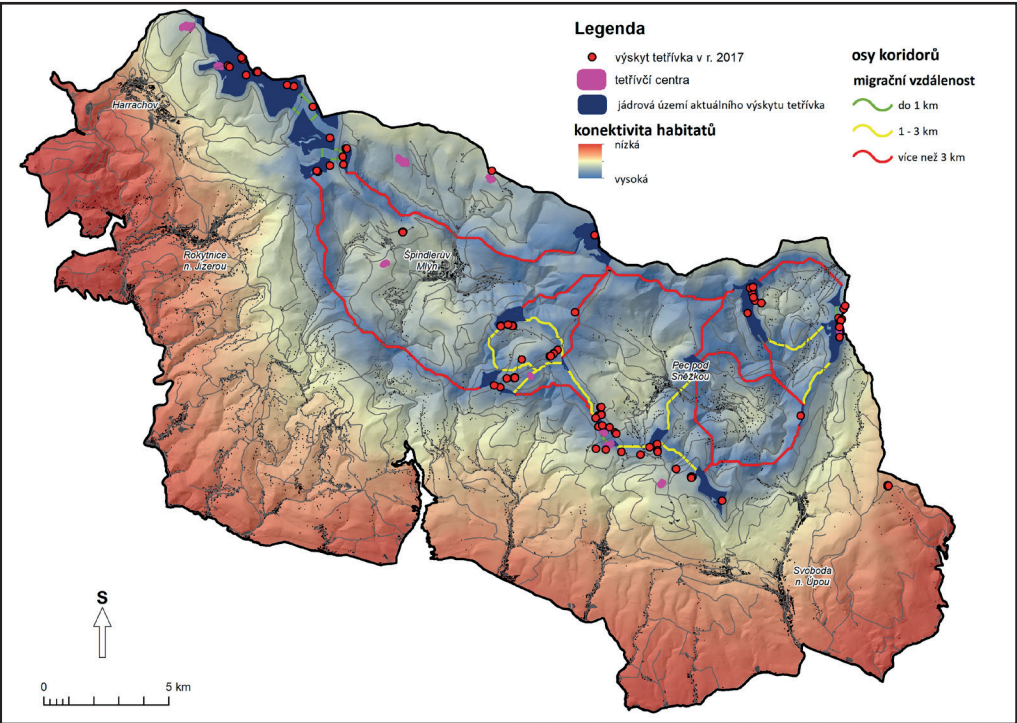
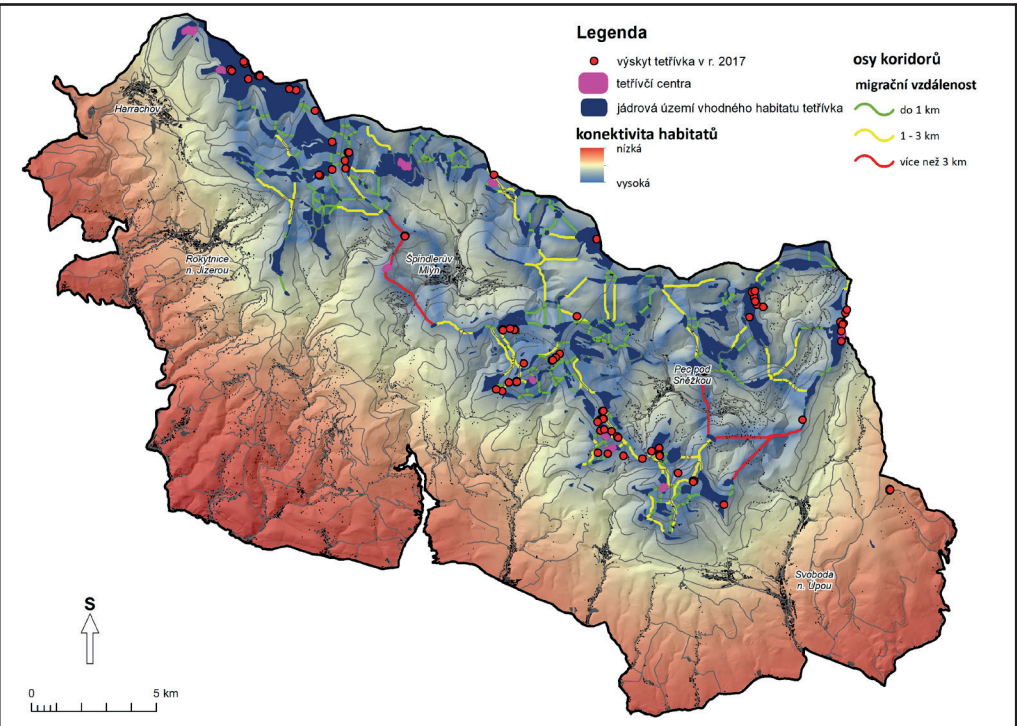

Obr. 8 Model konektivity jádrových území vhodných habitatů tetřívka – aktuální stav (k roku 2017). Zdroj: Romportl 2018

Obr. 9 Model konektivity jádrových území vhodných habitatů tetřívka – potenciální stav. Zdroj: Romportl 2018

řovat alespoň mezi sousedícími ploškami jádrových území.

Model konektivity byl zpracován ve dvou variantách, které odrážejí současný stav i potenciál možného propojení lokalit vhodného habitatu. Model současného stavu konektivity (obr. 8)

představuje možné propojení plošek, které byly tetřívkem obsazeny při mapování v roce 2017. Vystihuje tak aktuální stav populace, fragmentované do několika větších či menších subpopulací, které jsou od sebe v řadě případů vzdáleny více než 3 km. Navržené migrační koridory vystihují nejpravděpodobnější linie propojení jádrových úze-

mí, bez podrobného terénního šetření však nelze určit jejich skutečnou prostupnost pro tetřívky.

Model potenciální konektivity (obr. 9) je založen na všech jádrových územích vhodného habitatu tetřívka (viz obr. 4). Jeho výstup ukazuje pozitivnější obraz míry propojení potenciálně vhodných habitatů, kde značná část migračních koridorů nepřesahuje délku 1 km a jen několik málo je delších než 3 km. Opět je ale nutné vzít v úvahu reálnou prostupnost koridorů, která může být zásadně ovlivněna četnými rušivými aktivitami v území.

V každém případě však oba modely naznačují, že tetřívka je druhem velmi citlivým na pokles konektivity území (a nárůst míry jeho fragmentace), a proto i vhodným vlajkovým druhem pro ochranu propojenosti přírodních prvků v oblastech jeho výskytu (cf. např. Kurki et al. 2000, Geary et al. 2015).

Závěr

Krkonošský národní park samozřejmě není jediným územím u nás, kde se k ochraně tetřívků využívá podobný přístup. Habitatové modely pro všechny tetřevovité ptáky jsou zpracované pro území NP Šumava, dle krkonošských zkušeností se hodnotí i data z CHKO Jizerské hory. Ve výsledku bychom měli mít pokryté celé území krkonoško-jizerskohorské tetřívčí populace včetně polské části obou pohoří.

Výsledné doporučení krkonošského modelování je zřejmé a pro funkční národní park vlastně triviální: **Pro zachování životaschopné populace tetřívka obecného v Krkonoších a Jizerských horách stačí JEN důsledně chránit propojení ploch s biotopy vhodnými pro tento druh a nepřipustit další fragmentaci území rušivými strukturami a aktivitami.** Nezbytné je však si uvědomit, že rušivou činností znehodnocující vhodná stanoviště je i pouhý pohyb lidí mimo značené cesty v místech, kde tetřívci ještě žijí!

(Modely fragmentace, habitatů a konektivity pro území KRNP byly připraveny v rámci projektu MaGICLandscapes – Managing Green Infrastructure in Central European Landscapes, reg. č. CE 897.)

Seznam literatury je připojen k webové verzi článku na www.casopis.ochranaprirody.cz

Jan Knies

Petr Zajíček

Před 160 lety se narodil významný moravský učitel a badatel Jan Knies. Proslavil se napsáním několika děl publikace „Vlastivěda moravská“, významné byly jeho archeologické a paleontologické výzkumy v řadě krasových oblastí a v dalších lokalitách na Moravě. Své nálezy a další exponáty prezentoval

veřejnosti v malém krasovém muzeu, které nechal postavit na vlastním pozemku ve Sloupě v Moravském krasu. Výsledky své výzkumné, dokumentační i popisné práce zanechal dalším generacím v obsáhlém množství článků, separátů, brožur i v populárně naučných publikacích.

Jan Knies stojící vpravo v klobouku v Dolních Věstonicích během kongresu v roce 1924. Soukromý archiv a reprofoto Petr Zajíček

Jan Knies se narodil 26. listopadu 1860 v Tasově u Velkého Meziříčí. Vystudoval reálné gymnázium v Telči a v roce 1876 nastoupil na učitelský ústav v Brně. Vzhledem k tomu, že jeho otec, řídící učitel, působil v mládí v Moravském krasu, hlavně ve Křtinách, mladý Knies od počátků svého působení v Brně začal lokality v krasové oblasti se zájmem navštěvovat. První jeho kroky vedly do známé jeskyně Výпустek (též Dračí díry), odkud vynášel kosti pleistocenních zvířat, převážně jeskynních medvědů. Ty pak určoval dle kompletní kostry tohoto živočicha vystavené v tehdejšímu Františkově muzeu v Brně (dnes Moravské zemské muzeum). V této činnosti Kniese horlivě podporoval starý kustod Mauric Trapp, který mladému badateli poskytoval odbornou literaturu. Rozsáhlejší archeologický výzkum učinil Knies v Předšíni jeskyně Býčí skála v roce 1879, tedy deset let po slavném Wanklově nálezu z halátského období. Vykopávky trvaly 12 dnů a během nich byly nalezeny pazourkové nástroje a valoun zdobený rytinami.

Osmdesátá léta 19. století, rozsáhlé výzkumy v Pekárně a v dalších moravských lokalitách, počátky Kniesovy učitelské činnosti

Před ukončením studií na učitelském ústavu se rodina Kniese přestěhovala do Lišně. Badatel byl doslova očarován malebným údolím Říčky s množstvím jeskyní v jižní části Moravského krasu. Výzkumy Knies prováděl ale i v širším okolí Brna. Nalezl paleolitické sídliště v lokalitě u Kostelíčka nedaleko Lišně, v polích směrem k Bedřichovicím doklady neolitického osídlení, dále bádál v lokalitách u Velatic či v zaniklé osadě u Sokolnic. Za svůj největší nález z tohoto raného období považoval vykopávky v jeskyni Pekárně. Úspěchy na této významné archeologické lokalitě popisuje ve své publikaci „Jan Knies, jeho životní dílo a seznam publikací“: „Nejdůležitější nález učinil jsem v jeskyni Pekárně u Mokrého, kde záhy z jara 1880 jsem zjistil a 32 dnů prokopával největší tábořiště palaeolithického člověka z období magdalénského na Moravě, které v pozdějších letech se stalo tak proslulým.“ Jak však Knies dále popisuje, výzkum se neobešel bez problémů, ačkoliv mu asistovali další významní archeologové: „Neve-sele však zakončen tento výzkum; nemaje povolení od brněnské kapitoly, již okolní lesy patřily, nenaleznuv zastání ani od Dr. Wankla, jemuž jsem svůj nález sdělil, byl jsem i s kolegou Čapkem z jeskyně za dramatických okolností

lesním personálem v noci zahnán a vykopávek ujala se vídeňská Akad. věd.“ Inu i takové věci se děly a dějí dodnes. Podobné problémy měl např. objevitel Javoříčských jeskyní Vilém Švec o více než půlstoletí později.

Na jaře roku 1881 byl Knies jmenován provizorním podučitelem v Kunštátu. Tím byl jeho výzkum v jeskyních Moravského krasu dočasně přerušen. Ujal se však archeologických výzkumů v okolí Kunštátu, Lysic, Černé Hory a Voděrad. V křídových vrstvách, kde byly dobývány hlíny pro kunštátskou keramiku, nasbíral také velké množství vzorků se zkamenělinami druhohorních rostlin. Po následném krátkém profesním působení v ještě vzdálenější obci Rovečné se v roce 1886 vrací do Moravského krasu, když získal učitelské místo v Blansku. Knies začal se systematickým paleontologickým a archeologickým výzkumem jeskyní severní části Moravského krasu (Sloupské údolí, Pustý a Suchý žleb). Dle jeho slov nalezl, zvláště ve svazích hlubokých krasových kaňonů jeskyně, které nebyly do té doby uvedeny v literatuře. Postupně schraňoval nalezený osteologický a další materiál. Ve Sloupských jeskyních v chodbě u Řezaného kamene a v Kateřinské jeskyni odkryl kompletní kostry jeskynních medvědů a roku 1889 nalezl v nově objevené Šošůvské jeskyni mj. i zachovalou lebku jeskynního lva.

Jan Knies ve svém muzeu ve Sloupě. Soukromý archiv a reprofoto Petr Zajíček

Kabinetní fotografie Jana Kniese s podpisem. Soukromý archiv a reprofoto Petr Zajíček

Přelom 19. a 20. století, Kniesův podíl na založení Musejního spolku, Vlastivěda moravská, další výzkumy v Moravském, Javoříčském a Mladečském krasu

Při opakovaných setkáních s přáteli v Brně, např. s redaktorem Hlasu Benjaminem Popelkou či s ředitelem knihtiskárny Františkem Slovákem, se Knies podílel na zrodu myšlenky

založení Musejního spolku. V této komunitě se později podařilo realizovat postupné vydání významné kolekce knih „Vlastivěda moravská“. Sám Knies napsal několik dílů, ve kterých, jak píše, se nezapomnělo ani na kras.

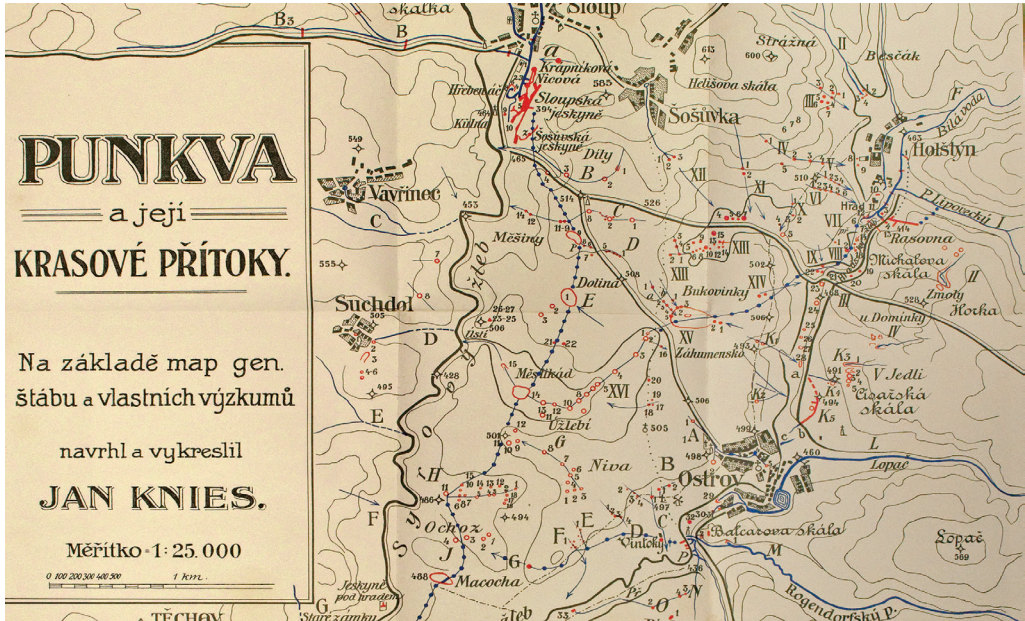
V polovině 90. let se Knies potýkal s problémy souvisejícími s jeho absencemi na bohoslužbách. Jako učitel měl povinnost účastnit se předepsaných kázání, avšak z důvodu svého bádání je často vynechával. Místní farář a poslanec zemského sněmu Dr. Fr. Srbecký na Kniese poštvoval úřady a badatel byl nucen se obhajovat u soudu. Přesto byl Knies přerazen do Doubravice n. Sv., bylo mu pozastaveno pětileté navýšení mzdy, tzv. kvinkvenálka. Ve výzkumech v Moravském krasu však Knies pokračoval a bádál např. v jeskyni Pod hradem (Blansekem).

V roce 1898 se Knies přestěhoval do obce Krasová (tehdy Rogendorf) a poté se šest let věnoval výzkumu sluje za mohutným jeskynním portálem v Balcarově skále. Kromě dokladů činnosti pravěkých lidí nalezl obrovské množství kostí pleistocenních živočichů, převážně drobných hlodavců. Knies pak prozkoumal několik dalších významných jeskyní v Suchém žlebu.

Zajímává byla Kniesova výprava do oblasti Mladečského a Javoříčského krasu. Na Velikonoce roku 1904 navštívil Mladečské jeskyně (tehdy tzv. Bočkovu díru) a nalezl např. téměř kompletní kostru mladého pleistocenního soba. Daleko zajímavější nález byl učiněn v nedaleké jeskyňce odkryté při těžbě vápence. Knies se spolu s dalšími archeology, J. Szombathym, K. J. Maškou a J. Smyčkou, podílel na popisu nalezeného materiálu. Byly odkryty zbytky kostry dospělého člověka, dále fragmenty kostí dítěte a zvířecí kosti.

V témže roce Knies podrobně prozkoumal významnou lokalitu Javoříčského krasu, tzv. Průchodnice. Nalezl zde pozůstatky osídlení v mladším paleolitu a množství kostí pleistocenních obratlovců, převážně drobných hlodavců.

Knies veškeré své nálezy schraňoval a jak dále sám píše: „Po usilovných těchto pracích byla celá budova školní v Rogendorfu zanesena kostmi a podobala se více kostnici jako školní budově. Dostalo se mi také málo lichotivé pochvaly od příchozího školdozorce, jenž z rána mne oslovil: „Pane učiteli, vy nevíte, s jakým odporem k vám chodím; kam pohlédnu, samá kost.“ Nejen tento

Výřez unikátní mapy z článku „Punkva a její krasové přítoky“. Soukromý archiv a reprofoto Petr Zajíček

popud vedl badatele zpřístupnit své nálezy veřejnosti. Zakoupil ve Sloupě pozemek a roku 1905 na něm nechal postavit budovu muzea Moravského krasu. Veškeré své exponáty za pomoci předsedy okresní školní rady Bedřicha Remeše pečlivě preparoval a určil. Dne 8. července 1906 bylo muzeum, jak sám píše, „za velkého návalu turistů i četných badatelů“ slavnostně otevřeno. Fungovalo až do roku 1924.

Poslední badatelské období a Kniesovy cesty do zahraničí

Sbírký v muzeu Knies doplňoval v následujících letech z dalších výzkumů řady jeskyní Moravského krasu. Věnoval se např. 38 pracovních dnů portálu a navazující slují v Kateřinské jeskyni, kde podobně jako o několik desetiletí dříve Jindřich Wanke nalezl ohořelé kosti zvířat, pozůstatky keramických nádob a ohniště. V roce 1908 se s rodinou přestěhoval do Sloupu a opakovaně kopal převážně v jeskyni Kůlna. Ještě před první světovou válkou vycestoval několikrát do zahraničí na studijní cesty (Německo, Belgie, Francie, Švýcarska, Chorvatska, Maďarska a Bosny a Hercegoviny). Při poslední cestě jej zastihla první světová válka, která v dalších letech poznamenala Kniesovo zdraví. Byl dokonce vyšetřován vojenským soudem. Ve dvacátých letech předal muzeum ve Sloupě Moravskému zemskému muzeu v Brně a ujal se sbírek Mašky a Kříže, které uspořádal. Stačil se ještě neaktivně účastnit Absolonových archeologických výzkumů v Dolních Věstonicích. Poté se věnoval už jen publikační činnosti.

K nejvýznamnějším publikacím Jana Kniese, kromě již zmíněné Vlastivědy moravské, patří např. obsáhlý článek „Punkva a její krasové přítoky“ z roku 1909, který obsahuje podrobnou mapu předpokládaných podzemních krasových toků v Moravském krasu vykreslenou dle povrchových krasových jevů; dále monografie „Průvodce Moravským krasem“ z roku 1912 či článek publikovaný v Niederlově sborníku v roce 1925 – „Přehled moravského palaeolithu“. Knies se v roce 1899 oženil s Antonii Horákovou, s níž měl dvě děti, Miloslavu a Jana. Zemřel 5. března 1937 v Brně – Starém Lískovci.

Použitá a citovaná literatura:

Knies, J. (1902): *Vlastivěda moravská. II, Místopis Moravy*. Díl I místopisu, Brněnský kraj. Čís. 4, Blanský okres. Brno

Knies, J. (1905): *Nový nález diluviálního člověka u Mladče na Moravě*. – Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově. Prostějov

Knies, J. (1905): *Stopy diluviálního člověka a fosilní zvířena jeskyní Ludmírovských*. - Zvláštní otisk z Časopisu moravského musea zemského, roč. V. Brno

Knies, J. (1909): *Punkva a její krasové přítoky*. Sborník české společnosti zeměvědné v Praze. Praha

Knies, J. (1912): *Průvodce moravským Krasem*. Sloup

Knies, J. (1929): *Jan Knies, jeho životní dílo a seznam publikací*. Kroměříž